

ВІДГУК

**рецензента доктора юридичних наук, професора Василя Івановича Шакуна
на дисертацію Козачини Анни Меружанівни на тему
«Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації»,
подану до захисту у спеціалізовану вчену раду
Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сталість демократичного розвитку України безпосередньо залежить від реалізації принципів законності та справедливості, неухильного дотримання всіма державними службовцями норм закону, подолання фактів незаконного одержання посадовими особами матеріальних цінностей, послуг чи інших благ. Сучасна ситуація в нашій державі є складною та доволі суперечливою, досі не забезпечено скоординованої державної політики в боротьбі з корупцією, вузьким видається бачення шляхів протидії цьому згубному явищу. Зусилля влади зводяться до традиційних підходів, які призводять до розпорошення антикорупційних заходів, що ґрунтуються на неефективних в умовах сьогодення репресивних засобах. На думку іноземних урядовців і бізнесменів, поширення корупції є однією з головних проблем для розвитку нормальних економічних відносин між Україною та іншими країнами, причиною їхнього небажання інвестувати значні кошти у вітчизняну економіку. Зазначене засвідчує, що пошук ефективних шляхів протидії корупції в Україні є одним з пріоритетних завдань для нашого суспільства.

Отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС поставило перед нашою державою певні вимоги, які необхідно виконати в найближчій перспективі, з-поміж них такі: 1) ефективна протидія корупційним й іншим кримінальним правопорушенням у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; 2) обов'язкове подання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Причому декларування має бути відкритим (гласним), крім інформації з обмеженим доступом, а також прозорим.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувачки.

Вивчення дисертації та наукових публікацій авторки засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертантці визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему. У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження. Дисертантка проаналізувала значну кількість джерел, ґрунтовно вивчила роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з удосконалення кримінального законодавства щодо незаконного декларування. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображено в дванадцяти наукових публікаціях, з яких три статті – у наукових фахових виданнях України, одна – в зарубіжному науковому періодичному виданні (Республіка Словаччина), вісім тез доповідей, які оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських і міжвідомчих науково-практичних конференціях.

Наукова обґрунтованість, рівень виконання поставленого наукового завдання та опанування здобувачем методології наукової діяльності. Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми загалом, окремих її аспектів, дають підстави для висновку, що опрацьовані авторкою питання є теоретично і практично важливими, водночас недостатньо вивченими в науці кримінального права. Тема рецензованої дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі права відповідає потребам сучасної юридичної науки, є актуальною, а дослідження – своєчасним. Актуальність теми належно обґрунтовано у вступній частині дисертації. Вивчення тексту роботи й опублікованих за темою дослідження праць дисертантки дає підстави для висновку про **обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.**

Цей висновок підтверджують: 1) системне застосування в процесі дослідження загальнонаукових і спеціально-наукових методів: діалектичного (усі розділи); історико-правового (підрозділ 1.2); догматичного (логіко-юридичний) (усі розділи); логіко-семантичного (усі розділи); системно-структурного аналізу (підрозділи 1.3, 2.1–2.4, 3.2); моделювання (усі розділи); ідеалізації (усі розділи); статистичного (розділи 2, 3); морфологічного (усі розділи); порівняльно-правового (підрозділи 1.3, 3.2); абстрагування (розділ 2); кібернетичного (усі розділи); соціологічного (розділи 2, 3); аналізу (усі розділи); синтезу (усі розділи); індукції (усі розділи); дедукції (підрозділи 1.3, 2.1–2.4, 3.1, 3.2); 2) опрацювання чисельної джерельної бази, зокрема законів й інших нормативно-правових актів; 3) результати авторського емпіричного дослідження, яке охоплювало: анкетування 268 працівників Національної поліції України; вивчення 95 вироків судів у провадженнях про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 366-2 КК України за період 2015–2023 років; статистичні дані Офісу Генерального прокурора щодо кількості зареєстрованих (облікованих) кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366-2 КК України, їх кримінально-правової характеристики та направлених обвинувальних актів до суду за 2015–2023 роки; 4) узагальнення проведених раніше наукових досліджень кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та порівняння їх з авторськими результатами дослідження; 5) належна аргументація висновків, пропозицій та рекомендацій, а також цілісність і логічна взаємопов'язаність усіх аспектів здійсненого дослідження. Застосована методологія, опрацювання широкого масиву наукового, нормативного й емпіричного матеріалу, зіставлення інформації, отриманої з різних джерел, висунення та перевірка авторських робочих гіпотез, підтвердження отриманих висновків теоретичними положеннями інших авторів й емпіричними даними, коректність використання термінологічного апарату й нове бачення його уніфікації та систематизації забезпечили **достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які дисертантка сформулювала в роботі.**

Основні положення дисертації, висновки й рекомендації апробовані дисертанткою на міжнародних, всеукраїнських, міжвідомчих конференціях і круглих столах, що також підтверджує їх достовірність.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції мають прикладний характер, використовуються та можуть бути використані у: 1) законотворчій сфері – під час розроблення (опрацювання) законопроектів про внесення змін до КК України в частині кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації (лист Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 5 жовтня 2022 року № 04-27/122022/169036); 2) практичній діяльності – для правильної реалізації кримінального законодавства України в частині кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 5 жовтня 2022 року); 3) освітньому процесі та науково-дослідній роботі – під час викладання та вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина», «Кримінальне право. Особлива частина», «Кримінально-правова кваліфікація», «Кваліфікація окремих видів кримінальних правопорушень», «Особливості кваліфікації окремих видів кримінальних правопорушень», «Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства», «Кримінальне право: доктринальні та практичні проблеми» (акт Національної академії внутрішніх справ від 24 травня 2023 року).

Основні положення дисертації опубліковано в 12 наукових публікаціях, серед яких три статті – у наукових фахових виданнях України, одна – в зарубіжному науковому періодичному виданні (Республіка Словаччина), вісім тез доповідей, які оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських і міжвідомчих науково-практичних конференціях.

Обґрунтовано, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 366-2 КК України, має формальний склад (обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є лише діяння), і його слід вважати закінченим з моменту вчинення такого

суспільно небезпечного діяння, тобто з моменту внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Однак, з огляду на окремі положення Закону України «Про запобігання корупції», декларування недостовірної інформації слід вважати закінченим не з моменту внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації або повідомлення про суттєві зміни в майновому становищі, а з моменту закінчення строку та кількості спроб її виправлення або з моменту закінчення 10-денного строку, необхідного для повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про суттєві зміни в майновому становищі.

Науково доведено, що подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у повідомленні про суттєві зміни в майновому становищі також є формою вияву об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК України.

Суб'єктом декларування недостовірної інформації є спеціальний – суб'єкт декларування, тобто особи, які відповідно до ч. 1 і 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Аргументовано необхідність встановити кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації щодо всіх осіб, які зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Констатовано, що диференціації кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації залежно від статусу суб'єкта правопорушення немає. З метою вирішення цього питання запропоновано ст. 366-2 і 366-3 КК України доповнити ознаками, які обтяжують відповідальність, – вчинення діяння службовою особою, яка займає відповідальне становище, і службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище.

Науково доведено, що декларування недостовірної інформації вчиняють з умисною формою вини, зокрема з прямим умислом.

Отже, результати дисертаційного дослідження Козачини Анни Меружанівни, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів наукового пізнання. Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто. Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Дисертацію оформлено згідно з нормативними вимогами, передбаченими для такого виду робіт, написано державною мовою з дотриманням наукового стилю. За результатами здійсненого дослідження дисертантка сформулював пропозиції та рекомендації з удосконалення кримінального законодавства щодо декларування недостовірної інформації. Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано висновки, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, загалом вирізняються аргументованістю та послідовністю. У дисертації не виявлено порушень академічної доброчесності – плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Козачини Анни Меружанівни на тему «Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації» може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Козачини Анни Меружанівни на тему «Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації» слід зауважити, що воно має певні положення й недоліки, які є суперечливими та потребують додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. Емпіричну базу дослідження становлять результати анкетування 268 працівників слідчих підрозділів Національної поліції України в м. Києві та 10 областях стосовно питань кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації; узагальнені результати вивчення 95 вироків судів у провадженнях про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 366-2 КК України (ст. 366-1 КК України), за період 2015–2023 років; статистичні дані щодо кількості зареєстрованих (облікованих) кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366-2 КК України (ст. 366-1 КК України) за 2015–2023 роки. Однак, авторка не наводить загальноприйнятого переліку відомостей щодо такого роду соціологічних досліджень. Йдеться про вказівку щодо репрезентативності або не репрезентативності вибірки, часу, регіону (регіонів), в якому проводилось дослідження. Крім того, доцільно посилити емпіричну базу дослідження щодо статистичних даних, які доцільно відобразити не тільки в змісті роботи, але й у її додатках.

2. У підрозділі 1.3 дисертації під час дослідження зарубіжного досвіду авторка проаналізувала кримінальне законодавство зарубіжних держав у частині відповідальності за декларування недостовірної інформації. При цьому вона зазначає, що «Порівняльно-правовий аналіз кримінального законодавства надасть можливість визначити схожі й відмінні ознаки кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації, на підставі цього дозволить запропонувати та в перспективі впровадити до національного законодавства деякі позитивні аспекти з норм зарубіжного законодавства. Тому результати цього дослідження будуть використані під час формування пропозицій щодо внесення змін до норм КК

України, які передбачають кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації (ст. 366-2 КК України)». Однак авторкою не зазначено, які саме позитивні аспекти слід впровадити в національне кримінальне законодавство щодо відповідальності за декларування недостовірної інформації. Дане питання слід розглянути під час захисту дисертаційного дослідження.

3. У підрозділі 2.1 дисертації авторка визначає об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК України. Проте що саме слід розуміти під родовим і видовим об'єктами вона не конкретизує. Доцільно під час захисту конкретизувати та обґрунтувати зазначені положення.

Водночас ці зауваження і побажання стосуються дискусійних питань, не впливають на науковий рівень дисертації та не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачкою. З огляду на викладене, вважаю, що дисертація Козачини Анни Меружанівни на тему «Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації» є кваліфікаційною науковою працею, яка містить положення, що мають істотне значення для правничої науки, а саме здійснено докладну кримінально-правову характеристику кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК України, на підставі чого запропоновано прийнятний варіант удосконалення цієї кримінально-правової заборони. Висловлені зауваження мають рекомендаційний або дискусійний характер і не позначаються на загальній позитивній оцінці дисертаційного дослідження, оскільки спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту. А зміст роботи, емпірична база, висновки, акти впровадження відповідають встановленим вимогам і є завершеною науковою працею.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний або дискусійний характер і не позначаються на загальній позитивній оцінці дисертаційного дослідження, оскільки спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту. А зміст роботи, емпірична база, висновки, акти впровадження відповідають встановленим вимогам і є завершеною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. На підставі зазначеного вважаю, що дисертація Козачини Анни Меружанівни на тему «Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації» за своїм змістом відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»; є завершеною, самостійною кваліфікованою науковою працею, що містить науково обґрунтовані результати проведених авторкою досліджень, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для юридичної науки; відповідає вимогам, визначеним Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами), а також наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 щодо оформлення дисертації, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Авторка дисертації – Анна Козачина – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

**професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

Василь ШАКУН

